

**ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ
У ПЕРЕДВИБОРНИХ ПРОГРАМАХ КАНДИДАТІВ НА ПОСТ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ**

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

Характерним виявом ментальності громадян, формування і утвердження якого відносимо до років новітньої незалежності Української держави, стало – очікування суттєвих суспільних змін за наслідками чергових чи позачергових виборів. Поза перманентністю їх проведення, рефреном кожного передвиборчого політичного дискурсу є ідея “доленосності” здійснюваного вибору. Про це говорять політики, таке сприйняття суспільним загалом засвідчують результати останніх соціологічних опитувань поважних наукових інституцій.

Претензіями на найбільш адекватний вираз суспільних очікувань та на здатність визначити конкретні шляхи їх досягнення відзначається діяльність більшості із 18 зареєстрованих Центральною виборчою комісією (ЦВК) кандидатів на пост Президента України для участі у виборах 17 січня 2010 року. За чинною Конституцією України саме Президент України як глава держави “представляє державу в міжнародних відносинах, здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, веде переговори та укладає міжнародні договори України” (пункт 3 частини першої статті 106) [11]. Із сукупності зовнішньополітичних проблем виокремимо розуміння претендентами на найвищу державну посаду проблем і перспектив євроатлантичної інтеграції – набуття Україною членства в Організації Північноатлантичного договору (НАТО).

Джерелом, яке покликане найбільш адекватно їх відобразити, є передвиборна програма кандидата на пост Президента України, як офіційно зареєстрований письмовий документ, який містить основні напрямки його діяльності після обрання. Чинний Закон України “Про вибори Президента України” містить припис, за яким ЦВК реєструє кандидата на пост Президента України за умови отримання нею чітко визначеного переліку документів (частина перша статті 51). Серед них – “передвиборної програми кандидата, викладеної державною мовою, обсягом до дванадцяти тисяч друкованих знаків” (пункт 3 частини першої статті 51) [8]. Закон не встановлює вимог до змісту передвиборної програми, проте містить застереження про те, що “якщо Центральна виборча комісія виявить у передвиборній програмі кандидата на пост Президента України ознаки положень, спрямованих на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення, вона зобов'язана у п'ятиденний термін з дня подачі документів, передбачених цією статтею, звернутися до Верховного Суду України щодо встановлення судом цього факту” (частина восьма статті 51). У випадку встановлення Верховним Судом України наявності у передвиборній програмі названих положень, ЦВК відмовляє у реєстрації кандидата на пост Президента України (пункт 2 частини першої статті 52) [8].

Встановлений Законом України “Про вибори Президента України” (статті 44-47) [8] порядок висунення кандидатів, усталена практика проведення з'їздів (зборів, конференцій) партій або міжпартійних з'їздів (зборів, конференцій) партій, що входять до блоку, з метою висунення кандидатів не передбачають обов'язкового затвердження ними передвиборних програм. Основні їх ідеї здебільшого відображені у виступах претендентів на президентську посаду, публікуються чи іншим чином оприлюднюються партійними та іншими засобами масової інформації, в т.ч. електронними.

Складніше прослідкувати генезу ідей передвиборних програм більшості тих, хто став кандидатом на пост Президента України шляхом самовисунення, якщо їх діяльність не є широко відомою, не пов'язана із конкретними політичними партіями, блоками партій чи громадськими об'єднаннями.

З огляду на джерелознавчі вимоги основним є текст передвиборної програми, який поданий претендентом на президентську посаду при його реєстрації. Заслугує схвалення здійснене ЦВК оприлюднення на її офіційному веб-сайті факсимільних копій передвиборних програм усіх зареєстрованих кандидатів на пост Президента України, які і використані нами далі за текстом [4].

Очевидно, з наукової точки зору, важливо було б проаналізувати і неоприлюднені проекти передвиборних програм тих 49 громадян України, які подавали до ЦВК заяву про самовисування і 5 громадян України, які були висунені політичними партіями, але отримали відмову в реєстрації кандидатами на пост Президента України. Відсутність або неналежне оформлення документів, зокрема і передвиборних програм, законодавець визначив однією із підстав відмови (пункт 3 частини першої статті 52 Закону) [8].

Спосіб висунення претендентів на кандидатів на пост Президента України здебільшого зумовив і вираз ними у передвиборних програмах позицій тих суб'єктів виборчого і загалом політичного процесу, які вони представляють. Так, від імені Української Народної Партії (УНП) формулює свою програму Ю.І. Костенко. “52 першорядні завдання” “Програми захисту українців” Всеукраїнського об'єднання “Свобода” складають основу передвиборної програми її голови О.Я. Тягнибока. Власна персоніфікація характерна для передвиборних програм, висунених: політичною партією “Всеукраїнське об'єднання “Батьківщина” Ю.В. Тимошенко, “Блоком лівих та лівоцентристських сил – виборчим блоком політичних партій: Комуністична партія України, Партія “Справедливість”, політична партія “Союз Лівих Сил”, Соціал-демократична партія (об'єднана)” – П.М. Симоненка; лідерів Народної Партії (НП) – В.М. Литвина, Соціалістичної партії України (СПУ) – О.О. Мороза, Народно-демократичної партії (НДП) – Л.П. Супрун, Партії регіонів – В.Ф. Януковича. А тому у їх програмах є окремі положення, які відображають власне суб'єктивне розуміння кандидатами існуючих проблем та шляхів їх вирішення, яке може і не співпадати із задекларованими підходами в установчих партійних документах, часом суперечить ідеям, закладеним у передвиборних програмах, із якими очолювані ними партії перемогли чи брали участь в останніх виборах народних депутатів України, депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів.

Дещо по-іншому позиціонуються кандидати-“самовисуванці”. Так, до спільної реалізації передвиборних програм закликають виборців вживаючи займенник “ми” І.Г. Богословська, О.В. Рябокони, А.П. Яценюк; “наш священний обов'язок” – С.М. Ратушняк. Персоніфіковане “я” домінує у передвиборних програмах М.Ю. Бродського, А.С. Гриценка, С.Л. Тігіпка, поєднують обидва підходи – В.А. Ющенко та В.В. Противсіх. Надто претензійно – “за дорученням українського народу іде у Президенти України з програмою “За НАС” (“народною всеукраїнською передвиборною Програмою”, “Програмою Спасіння країни”) О.В. Пабат.

Враховуючи полярність ставлення кандидатами на пост Президента України до доцільності і перспектив євроатлантичної інтеграції України, сукупність сформульованих ними у передвиборних програмах ідей, узагальнимо таким чином:

1. Послідовність у реалізації євроатлантичного курсу України та досягненні членства в Європейському Союзі.

2. Обґрунтування як альтернатив євроатлантичної та євроінтеграції:

– збереження, законодавче забезпечення й міжнародно-правове закріплення нейтрального, позаблокового статусу України;

– ініціювання створення на основі власних національних інтересів нових безпекових систем;

– перспективи входження до Єдиного економічного простору (ЄЕП) чи виходу із Співдружності Незалежних Держав (СНД).

Прикладом полярності підходів є передвиборні програми кандидатів на пост Президента України Ю.І. Костенка та П.М. Симоненка. На думку лідера УНП “забезпечити демократичний розвиток та політичні інтереси українського народу” можливо, зокрема, шляхом “забезпечення верховенства права як основи демократії та передумови інтеграції України в НАТО – єдиної ефективної на сьогодні системи безпеки, що дозволяє заощаджувати кошти на військові витрати, і при цьому гарантує безпеку країн-членів від зовнішньої агресії”.

Лідер українських комуністів, відповідаючи на питання “Хто винен”, констатує: “втягуючи Україну в НАТО, зіпсувавши відносини з Росією, режим зраджує національні інтереси”, і далі – “питання входження нашої країни в Єдиний економічний простір і недопустимості її вступу в НАТО буде винесено у 2010 році на Всеукраїнський референдум”.

Як не дивно, у передвиборних програмах інших кандидатів на пост Президента України власне про НАТО прямо не йдеться, хоча відомими є численні публічні висловлювання частини з них про необхідність євроатлантичної інтеграції України. Про намір – “разом з європейськими сусідами ми будемо зміцнювати євроатлантичну систему колективної безпеки” – заявляє у своїй програмі В.А. Ющенко. Натомість А.С. Гриценко обіцяє, що “протягом п'яти

років ми не вступатимемо ні в які воєнно-політичні союзи”, мотивуючи це тим, що “слабкі та роз’єднані – ми не потрібні нікому. Насамперед – самі собі. Нам треба консолідуватися, підвищити життєві стандарти і стати сильними”. Подібні ідеї висловлює А.П. Яценюк, який переконаний, що “у сучасному світі реальний суверенітет мають лише країни, здатні захистити себе й свою територіальну цілісність. Жодні союзи не гарантують нам безпеку без боєздатної сучасної армії”.

Які ж альтернативи євроатлантичній інтеграції пропонуються претендентами на президентську посаду? Насамперед, у передвиборній програмі П.М. Симоненка акцентується увага на необхідності кардинальної зміни зовнішньої політики України, серед головних пріоритетів якої повинно стати “законодавче забезпечення й міжнародне-правове закріплення нейтрального, позаблокового статусу України, відмова від втягування її в НАТО”.

Одним із ключовим завдань у сфері безпеки і міжнародних відносин визначена “реалізація політики позаблокового статусу України на основі активного нейтралітету” у передвиборній програмі В.М. Литвина.

“Ми здобудемо міжнародне визнання нейтралітету України та надання гарантій безпеки країни від зовнішніх загроз. Україна стане Швейцарією XXI століття” – таким бачить майбутнє нашої держави І.Г. Богословська. Стратегічними партнерами нейтральної України на її думку будуть: Євросоюз, Китай, Індія, Бразилія, Японія, США; особливий партнер – Росія, що “зумовлено цивілізаційними, історичними, культурними та родовими зв’язками наших народів і країн”. Привести “до влади таких людей, які зможуть перетворити Україну на “Швейцарію для Східної Європи” – має намір В.В. Противсіх.

Головним завданням національної зовнішньої політики вважає “збереження позаблокового статусу України” В.Ф. Янукович. “Враховуючи сучасні геополітичні реалії, переконаний у тому, що позаблоковий статус України є ключовим елементом національної безпеки, гарантом піднесення її міжнародного впливу і авторитету” – констатує лідер Партії регіонів у своїй передвиборній програмі.

Практичні кроки пропонує О.О. Мороз, який висловив готовність, зокрема, “ініціювати підготовку і скликання міжнародної конференції з питань безпеки і співробітництва, враховуючи позаблоковий статус України при сучасних загрозах безпеці (економічних, енергетичних, екологічних, етнічних, релігійних, військових та ін.). Відповідні документи підготовлені, зарубіжні політики проінформовані”.

Декілька зауваг щодо статусу України. У міжнародному праві достатньо чітко вироблено розуміння статусу держави – “нейтральної” й “позаблокової”. Не вдаючись до дискусій, звернемо увагу на істотну відмінність у розумінні їх сутності та недопустимість змішування цих понять. Поняття “нейтралітет” як “особливий міжнародно-правовий статус держави, що визначає її ставлення до війни, воєнних конфліктів”, є змістовно значно ширшим, оскільки йдеться “насамперед про неучасть у війні, а в мирний час – про відмову від участі у воєнних блоках” [2].

Про свій намір стати “в майбутньому постійно нейтральною державою, яка не бере участі у військових блоках і дотримується трьох неядерних принципів: не приймати, не виробляти і не набувати ядерної зброї”, Україна проголосила ще у “Декларації про державний суверенітет України” від 16 липня 1990 року [5]. Україна набула статусу “без’ядерної держави”, не є нині членом будь-якого військового блоку. Проте, ідея “постійного нейтралітету” України не розвинута у наступних національних актах конституційного значення та чинній Конституції України, українською владою не здійснено необхідних кроків для визнання нашої держави такою світовою спільнотою. Спробу зафіксувати в Конституції України міжнародно-правовий статус держави як постійно нейтральної і позаблокової було здійснено 24 червня 1996 року при постатейному прийнятті Основного Закону, однак ця пропозиція не була підтримана народними депутатами [3, с. 64-65].

До цих ідей різні політичні сили повернулись сьогодні у зареєстрованих у Верховній Раді України чи оприлюднених іншим чином проектах змін до Конституції України. Поза спірністю та радикальністю ідея статусу України чітко висловлена у проекті Конституції України, офіційно внесеному до Національної конституційної ради Фракцією Комуністичної партії у Верховній Раді України: “Україна урочисто проголошує, що вона є постійно нейтральною державою, яка не бере участі у військових блоках і дотримується неядерних принципів: не приймати, не виробляти, не набувати і не розміщувати на своїй території ядерної зброї” (частина перша статті 21), і далі – “Україна самостійно вирішує питання про вступ чи

приєднання до будь-яких політичних та економічних союзів і вільний вихід із них” (частина друга тієї ж статті проекту) [10].

Проте, не знаходимо декларованої у передвиборній програмі В.Ф. Януковичем пропозиції щодо позаблокового статусу у проекті Закону України “Про внесення змін до Конституції України”, офіційно зареєстрованому у Верховній Раді України Францією Партії регіонів. Більше того, його автори пропонують доповнити пункт 2 частини першої статті 85 Конституції України приписом, за яким до повноважень Верховної Ради України також належить “призначення всеукраїнського референдуму щодо схвалення рішення Верховної Ради України про вступ до міждержавних об’єднань” [12].

Аналіз суперечливих новел проектів конституційних змін щодо обов’язковості та реальності проведення всеукраїнського референдуму про вступ до НАТО нами опубліковано [6]. У даній статті акцентуємо увагу на пропозиції останнього оприлюдненого проекту Президента України В.А. Ющенка – доповнити статтю 18 чинної Конституції України частиною другою положенням такого змісту: “Україна самостійно вирішує питання про вступ чи приєднання до міжнародних організацій, політичних та економічних міждержавних об’єднань і вільний вихід із них” [13]. Принагідно зауважимо, що ще 24 червня 1996 року заступник голови Комісії Верховної Ради України з питань законності і правопорядку В.Е. Кочерга від імені групи народних депутатів пропонував у статті 18 проекту Основного Закону записати, що “Україна самостійно, на основі народного волевиявлення, вирішує питання про вступ до будь-яких політичних та економічних союзів і вільний вихід із них, а також питання про утворення спільно з іншими країнами на добровільних і рівноправних засадах об’єднань незалежних держав” [3, с. 65]. Однак, ця, на наш погляд, слушна пропозиція, яка акцентує на прийнятті такого рішення через “народне волевиявлення”, тоді “загубилась” у процесі подальшого обговорення.

“Приєднання України до будь-яких систем колективної безпеки вирішуватиметься лише на референдумі” – обіцяє у своїй передвиборній програмі Ю.В. Тимошенко.

Проблема нейтрального статусу досить змістовно аналізується українськими вченими-правниками. Дослідженню процесу виникнення і трансформації інституту постійного нейтралітету в системі різних правопорядків присвячена змістовна монографія А.І. Дмитрієва [7], чимало наукових праць та публікацій у періодичних виданнях.

Не вдаючись до дискусії погодимось із міркуваннями відомого вченого, заступника голови Координаційної Ради Громадської Ліги Україна-НАТО О. Соскіна про те, що “статус нейтральної для України неможливий і непотрібний. Розмови на цю тему лише відволікають людей від реального бачення потреб України” [14]. Більш категоричними, проте обґрунтованими, є висновки аташе Департаменту НАТО Міністерства закордонних справ України Г.О. Козярьської, що “сьогодні ініціатори реалізації нейтрального статусу України мають на меті заблокувати рух України до членства в НАТО та ЄС” [9, с. 171]. Має рацію і провідний експерт військових програм Центру Разумкова О. Мельник, який вважає, що “сам факт знаходження іноземної військової бази на нашій території – незалежно від наявності або відсутності там ядерних носіїв – позбавляє нашу країну нейтральності у разі збройного конфлікту Росії з третьою стороною” [15].

Наполягання на нейтральному чи позаблоковому міжнародно-правовому статусі України все ж, на думку окремих кандидатів на пост Президента України, не є перешкодою до участі держави у створенні безпекових систем. Так, лідер українських комуністів П.М. Симоненко виступає за активну підтримку “ідей сформування нової структури загальноєвропейської і євроатлантичної безпеки, яка ґрунтується на відмові від конфронтаційного мислення і блокових підходів”.

Заслуговує уваги пропонована у передвиборній програмі І.Г. Богословської ідея про те, що “Україна виступить з “Київською ініціативою” щодо проведення в Києві переговорів світового товариства відносно нового світового порядку, гарантій безпеки, принципів встановлення суверенітету та скорочення озброєнь”.

У “майбутнє лідерство України у новій Європейській спільноті” вірить Ю.І. Костенко.

“За розширення участі України у виробленні стратегічної концепції та подальшої активної участі в розбудові й діяльності Європейської системи колективної безпеки” виступає Л.П. Супрун.

Натомість В.М. Литвин пропонує вибудувати два полюси безпеки держави: “на основі налагодження добросусідських відносин з країнами-сусідами; поглиблення співпраці з

міжнародними інституціями та країнами у межах, що дозволяють гарантувати територіальну цілісність та суверенітет України”.

Радикальністю відрізняється передвиборна програма О.Я. Тягнибока, який виступає за “ядерний статус України”, а також “двосторонні угоди зі США та Великобританією про військову допомогу в разі збройної агресії проти України”.

За “повернення ядерного статусу держави” виступає і С.М. Ратушняк, пропонуючи: “відновити повний цикл збагачення урану. Поставити ядерну зброю на озброєння збройних сил. Армію переводити на високотехнологічну, освоєння дистанційного керування озброєнням, вдосконалення спецпідрозділів, що діють виключно на професійній основі”.

Заперечуючи участь у військово-політичних союзах, частина кандидатів на пост Президента України виступають за участь України у міждержавних економічних структурах. Так, українські комуністи найбільш реальною альтернативою НАТО вважають “входження України в ЄП з Росією, Білорусією й Казахстаном”. “Реалізація ідеї єдиного економічного простору з Росією, Білоруссю, Казахстаном” – названа одним із ключових завдань у сфері безпеки і міжнародних відносин й В.М. Литвином.

Зауважимо, що ідея проведення всеукраїнського референдуму щодо участі України в ЄП вже широко ініціювалась, починаючи з жовтня 2005 року СДПУ(о). Однак, на відміну від всеукраїнського референдуму за народною ініціативою щодо вступу до НАТО, проведення референдуму по ЄП є більш проблематичним. Адже ЄП структура, насамперед, економічна, передбачає створення зони вільної торгівлі, спільні тарифи, бюджети, а проведення референдуму з цих питань не допускається статтею 74 Конституції України [11].

“Припинення участі України в наддержавних євразійських утвореннях із центром у Москві” – називає одним із “52 першорядних завдань” О.Я. Тягнибок. У зв’язку із цим поточним, що Україна є однією із держав-засновниць Співдружності Незалежних Держав, але не є державою-членом СНД, як така, що не підписала Рішення про прийняття Статуту СНД. Детальне обґрунтування статусу України містить коментар Департаменту правової експертизи міжнародних договорів Міністерства юстиції України [1]. Стратегічним курсом держави на переконання лідера Всеукраїнського об’єднання “Свобода” повинен стати “європейський україноцентризм”, “створення Балто-Чорноморської геополітичної вісі” та “участь України у побудові Європи вільних націй”.

В той же час П.М. Симоненко вважає, що “вагомим внеском у європейську інтеграцію стане створення тристороннього енергетичного консорціуму за участю України, Росії та країн Європейського Союзу”.

Ідею “створення в економіці ТНК (транснаціональних корпорацій) за участю західноєвропейських, російських і американських корпорацій” – пропонує С.М. Ратушняк, як – “реальний захист суверенітету і зацікавленість наднаціональних структур в конкурентоздатності нашої економіки”.

За “досягнення угоди з ЄС про співпрацю, вільне переміщення людей, товарів, послуг та капіталів” виступає В.М. Литвин.

Повернутися “до багатовекторної міжнародної політики, розрахованої на встановлення взаємовигідних відносин з усіма країнами-партнерами України” пропонує С.Л. Тігіпко, пропагуючи “відновлення активних контактів з країнами Середньої Азії, а також з Індією і Китаєм; рівноправні відносини з Євросоюзом; відновлення добросусідських стосунків з Росією”.

Втіленням ідеї демократичного соціалізму і європейського вибору України повинна стати, на думку О.О. Мороза, “сильна, демократична, суверенна держава”, а тому він готовий, за підтримки виборців, зокрема, “зняти штучно створені напруження у взаєминах з Росією, забезпечити налагодження взаємовигідного співробітництва з РФ, країнами ЄС, Близького Сходу, Китаю та ін.”

“Відновлю дружні та взаємовигідні відносини з Російською Федерацією, країнами СНД, забезпечу стратегічне партнерство зі США, ЄС, країнами “великої двадцятки” – обіцяє В.Ф. Янукович.

“Національні інтереси – основа міжнародної політики” декларує Ю.В. Тимошенко, висловлюючи намір “проводити більш незалежну політику” у відносинах з ЄС, а також відновити активні економічні контакти з Індією та Китаєм, повернути українські товари на середньоазійські ринки. “Я вірю, що ми спроможні піднятися на рівень європейських стандартів у питаннях демократії, прав людини, умов життя, політичної культури. І коли ми

побудуємо Європу в Україні, Україна стане членом Європейського Союзу” – пророкує Ю.В. Тимошенко.

Дещо інший підхід пропонує Л.П. Супрун – “зовнішню політику – на прагматичні засади”. Сутність його в тому, що “Україна проводитиме збалансовану зовнішню політику, яка на умовах рівності та взаємної вигоди забезпечить її участь як на європейському, так і на азізьському напрямках співпраці. Пріоритетом у виборі зовнішньополітичних партнерів стане прагматизм і інтереси держави”.

Характерною рисою нинішньої передвиборної кампанії є продукування окремими кандидатами ідеї про зовнішньополітичну самодостатність України. “Моя мета – членство України в ЄС” – послідовно декларує В.А. Ющенко, зауважуючи, що “Україна самостійно визначає зовнішню політику відповідно до власних національних інтересів”, а тому він особисто “не поступався національними інтересами заради прихильності чужих столиць”.

“Нам потрібно навчитися самим приєднувати, а не лише приєднуватися... Україні як суверенній державі необхідно взяти на себе ініціативу й відповідальність за нову інтеграцію. Київ має повернути собі роль центру та лідера східноєвропейської цивілізації” – твердить А.П. Яценюк, називаючи конкретні кроки по реалізації Східноєвропейського проекту інтеграції. Україна може і повинна стати ініціатором та співавтором проекту “Великої Європи”, сформувати її єдиний простір від Атлантики до Тихого океану. “Нам потрібна Велика Європа як простір вільного пересування людей, товарів та послуг; простір політичного діалогу та спільних економічних проектів”, а тому “стати одним із лідерів цього процесу повинна Україна”, в чому А.П. Яценюк бачить її “геополітичну та історичну місію”.

На це спрямована і пропозиція Л.П. Супрун – “починаючи з 2010 року в Україні розпочнеться реалізація масштабного наднаціонального проекту, метою якого стане забезпечення використання можливостей України як стратегічного вузла транзитних сполучень між Заходом і Сходом”.

Отже, аналіз передвиборних програм зареєстрованих кандидатів на пост Президента України засвідчує, що проблеми євроатлантичної інтеграції знайшли у них певне відображення. Проте чимало кандидатів чітко не декларують своє бачення перспектив набуття Україною членства у НАТО. Це об’єктивується, на наш погляд, прагненням уникнути відповіді на питання, яке далеко не однозначно сприймається суспільним загалом і суттєво може вплинути на “електоральну прихильність” значних груп виборців. Так, за результатами останнього дослідження проведеного відомою соціологічною службою Центру Разумкова з 20 по 28 липня 2009 року на запитання “Якби наступної неділі відбувався референдум щодо вступу України до НАТО, як би Ви проголосували?” відповіли: “За вступ до НАТО” – 20,1, “проти вступу до НАТО” – 59,3, “не голосував би” – 5,7 і “важко відповісти” – 14,9 відсотків респондентів [16]. До того ж триваюче протистояння між законодавчою і виконавчою владою, непослідовність та неефективність дій значного числа, насамперед державних службовців, органів державної влади і місцевого самоврядування загалом щодо інформування громадян із питань євроатлантичної інтеграції, часто дискредитують інтеграційний процес в Україні, не сприяють формуванню позитивного іміджу України серед європейської спільноти, а тому можуть віддалити європейські устремління нашої країни на невизначений термін. На жаль, слід погодитись із О.В. Паботом, що “за вісімнадцять років незалежності жодного разу жодну програму жодної політичної сили не було повною мірою виконано”. А тому заслуговує уваги пропозиція С.М. Ратушняка – здійснити “конституційне і законодавче закріплення жорсткої відповідальності від Президента до останнього голови сільради за взяті на себе передвиборні обіцянки. Чіткий і прозорий механізм щорічного звіту і можливості відкликання будь-якого обраного представника влади”. Загалом, зважаючи на особливості ментальності українців, примарні перспективи завершення конституційного процесу в Україні, вибір Президента України матиме принципове значення, повинен надати динаміки євроатлантичній та європейській інтеграції нашої держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрієва Т.В. Історія членства України в Співдружності Незалежних Держав // <http://www.minjust.go.ua/0/55>.
2. Бакаєв О.В. Нейтралітет // Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – Т. 4: Н-П. – К.: Укр. енцикл., 2002. – С. 132.
3. Бюлетень Верховної Ради України. – 1996. – № 101. – 78 с.

4. Веб-відображення інформаційно-аналітичної системи “Вибори Президента України”: Вибори Президента України 17 січня 2010 року. Кандидати на пост Президента України // Центральна виборча комісія: Офіційний веб-сервер [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vp2010/WP0011>.
5. Декларація про державний суверенітет України: Прийнята Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 року, № 55-ХІІ // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1990. – № 31. – Ст. 429.
6. Див.: Дерев’янка С. Всеукраїнський референдум про вступ України до НАТО: обов’язковість та реальність проведення // Вісник Наукового інформаційно-аналітичного центру НАТО Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. – Випуск перший (спеціальний випуск) / За заг. ред. Олега Білоуса. – Івано-Франківськ: “Гостинець”, 2008. – С. 34-41.
7. Дмитрієв А.І. Інститут постійного нейтралітету в міжнародному праві: Монографія. – К.: ТОВ “Юридична думка”, 2005. – 312 с.
8. Закон України “Про вибори Президента України”: Прийнятий 5 березня 1999 року, № 474-ХІV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 14. – Ст. 81; остання редакція від 19 жовтня 2009 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=474-14>.
9. Козярьська Г.О. Питання нейтралітету в контексті відносин Україна-НАТО // Порівняльно-правові дослідження: Українсько-грецький міжнародний науковий юридичний журнал. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2008. – № 2. – С. 170-172.
10. Конституція України (нова редакція): Проект [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://kpu.net.ua/wp-content/uploads/2007/03/konstitutsiya.doc>.
11. Конституція України: Прийнята на п’ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141; остання редакція від 28 квітня 2009 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>.
12. Проект Закону про внесення змін до Конституції України: внесений народними депутатами України В.Ф. Януковичем, О.В. Лавриновичем, О.Л. Лукаш 8 липня 2008 року, реєстраційний № 2722 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc34?id=&pf3511=32942&pf35401=125261.
13. Проект Закону про внесення змін до Конституції України: внесений Президентом України В.А. Ющенком 31 березня 2009 року, реєстраційний № 4290 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc34?id=&pf3511=34882&pf35401=138340.
14. Соскін О. “Нейтральний” статус для України неможливий і непотрібний [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://soskin.info/print.php?pokaz=2480>.
15. Експерт Центра Разумкова: сам факт знаходження ЧФ РФ в Україні лишає її “нейтралітета” // Флот 2017 [Інтернет-видання]. – 2009. – 6 листопада [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://flot2017.com/ru/news/13515>.
16. Якби наступної неділі відбувався референдум щодо вступу України до НАТО, як би Ви проголосували? (динаміка, 2002-2009): Соціологічне опитування Центру Разумкова [Електронний ресурс]. – 2009. – 9 листопада. – Режим доступу: http://razumkov.org.ua/ukr/print.php?lng=UKR&&poll_id=46&&address=poll.